UNIVERSITY OF COPENHAGEN

Københavns Universitet

Læringsmiljø nærmiljø

Hare, Richard Andrew; Bruun, Klaus; Regnarsson, Inge; Bentsen, Peter; Sundahl, Majken; Randrup, Thomas B.; Stigsdotter, Anna Ulrika Karlsson; Mygind, Erik

Publication date:
2010

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Hare, R. A., Bruun, K., Regnarsson, I., Bentsen, P., Sundahl, M., Randrup, T. B., Stigsdotter, A. U. K., & Mygind, E. (2010). *Læringsmiljø nærmiljø*. (1 udg.) Skov & Landskab, Københavns Universitet.

Download date: 17. nov.. 2026

Læringsmiljø nærmiljø

Indhold

Formål og målgruppe 3

Udeskolebegrebet 4

Nærmiljø for udeundervisning 6

Ti tiltag 8

Fem kommunikative tiltag 11
Kend dit nærmiljø 12
Identificér ildsjæle 14
Inddrag alle fag 16
Informér om det offentlige rum 18
Informér om driftsaktiviteter 20

Fem fysiske tiltag 23
Optimér ruterne 24
Sørg for diversitet 26
Skab samlingsteder 28
Giv plads til aktiviteter 30
Adskil fra legepladser 32

Kontakter og netværk 34

Om hæftet 35

Formål og målgruppe

Grønne forvaltere, skoleforvaltere og lærere

Undervisning i skolernes nærmiljø kan have fordele for eleverne i hverdagens undervisning men også for grønne forvaltere og lærere, som vil øge brugen af de grønne områder.

Vi fokuserer i disse forslag på både kommunikative og fysiske tiltag, som kan udløse noget af det potentiale, der er i disse aktiviteter.

Vi vil forsøge at give de grønne forvaltere indblik i fænomenet udeundervisning og fremhæve hvilken rolle, de kan spille i forbedringen af vilkår for udeundervisningen i skolenære områder.

For lærere og skoleforvaltere vil vi belyse mange af de muligheder, der er for øget brug af udeundervisning i skolernes nærmiljø.

Til hele gruppen ønsker vi at kommunikere, at det ikke behøver at være forbundet med stort besvær og tunge driftsmæssige opgaver at foretage undervisning i grønne områder.

Vi opfordrer både skoler og grønne forvaltere til at samles om emnet og bygge videre på disse tiltag.

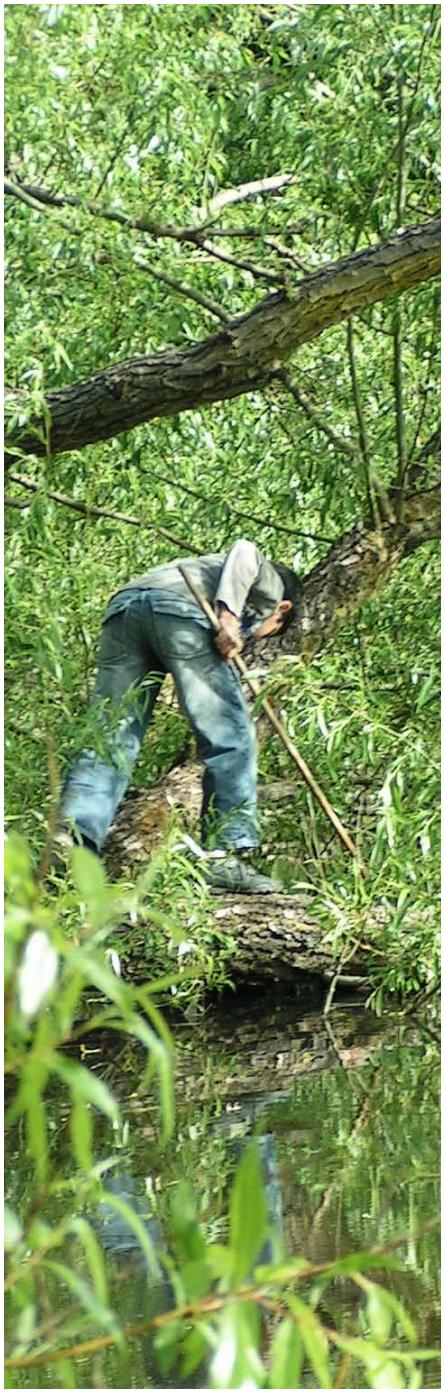

Udeskolebegrebet

De seneste 10 år er fænomenerne udeskole og naturklasse kommet på dagsordenen i Danmark, idet et stigende antal danske lærere og skoler har indført en ugentlig naturdag. Troen på, at naturen kan og bør spille en rolle i børn og unges opvækst, er synlig i Danmark, bl.a. gennem årtiers brug af naturskoler, skovbørnehaver, naturvejlederordningen og naturcentre samt i overordnede paragraffer og love for dagtilbud og skole. Det nyeste skud på stammen er disse udeskole- og naturklasse-aktiviteter i grundskolen. Her betoner man, at naturen og nærmiljøet kan og bør spille en rolle i børns læring, skoleliv og formelle uddannelse. Alt i alt har det betydet, at der er en stigende fokus på naturklasse- og udeskoleaktiviteter som en del af undervisningen i grundskolen.

»Troen på, at naturen kan og bør spille en rolle i børn og unges opvækst, er synlig i Danmark«

Udeskole fænomenet kan karakteriseres som en række pædagogiske udviklingsprojekter igangsat og omsat til praksis på decentralt plan – ofte af den enkelte lærer eller skole. Udeskole er ikke igangsat af centrale ministerielle initiativer, og udeskole kan derfor se meget forskellig ud fra skole til skole og fra lærer til lærer. Mange faktorer er med til at skabe rammerne for udeskole: tid, økonomi, regler m.m. Gennem de seneste år har udeundervisning fået mere og mere fokus fra politisk, administrativ og politisk side. Således har planlæggere og forvaltere af natur og grønne områder i lighed med folkeskolelærere også fået øje på natur og grønne områders potentiale som undervisnings- og læringsmiljø.

Skolelederne anser især lønudgifter til en evt. ekstra lærer og transport-udgifter som begrænsende for udeskole- og naturklasseaktiviteter. Det ser derfor ud til at, at forvaltere af grønne områder sandsynligvis kan spille en væsentlig rolle i forhold til udeskoler – dels ved at gå i dialog med skoler og lærere om deres behov, dels ved at hjælpe med at skabe muligheder for at praktisere udeskole tæt på skolerne for at minimere transportomkostninger og behovet for at være to lærere. Der er dog behov for øget viden på dette område.

»Udeskole er ikke igangsat af centrale ministerielle initiativer, og udeskole kan derfor se meget forskellig ud fra skole til skole og fra lærer til lærer«

Udbredelse af udeskole i Danmark
Peter Bentsen, Hans Skov-Petersen
2007.

Nærmiljø for udeundervisning

Undervisning uden for skolen fører muligheder og udfordringer med sig for både lærere, skoleledere og områdets forvaltere. Det er vigtigt at kunne indse, belyse og udvikle undervisningsmuligheder i skolernes nærmiljøer.

Et nærmiljø kan bestå af mange forskellige lokaliteter, alt fra vejene omkring skolen til parker og kirkegårde. Ved undervisning i det nære miljø kommer eleverne til at benytte deres nabolag aktivt, og dette kan give en tryghed og en stedstilknytning og hjælpe læringsprocessen.

Et konkret resultat af denne undervisning kan være, at man blødgør skellet imellem skole og hverdag; elevernes nærmiljø og læringsmiljø smelter sammen, og undervisningen fremhæver det spændende og fascinerende ved de steder, hvor man bevæger sig til hverdag.

Mens Natur og Teknik er dominerende som fag i udeundervisning findes muligheder i alle fag. Her bruges et gravsted som udgangspunkt til regnestykker i matematik.

Ti tiltag

Kend dit nærmiljø

Identificér ildsjæle

Inddrag alle fag

Informér om det offentlige rum

Informér om driftsaktiviteter

Optimér ruterne

Sørg for diversitet

Skab samlingssteder

Giv plads til aktiviteter

Adskil fra legepladser

Selv de mest utaknemmelige steder kan bruges af en dedikeret udeunderviser, der kender sit nærmiljø. Dog kan udeundervisning lettes for alle lærere med simple forbedringer af både selve området og ved hjælp af kommunikation derom.

adidas

Fem kommunikative tiltag

Brug af nærmiljøet – såvel de grønne områder som andre områder i nærmiljøet – hænger tæt sammen med et kendskab til eksistensen af disse og/eller at få kendskab til disse.

Det er også vigtigt, at der for den mere uerfarne lærer med uderummet som læringsrum ligger nogle gode eksempler på, hvorledes denne tilgang kan indgå i skolens fag eller på tværs af disse. Alt i alt bud på de mange muligheder lokalområdet rummer.

Dette med henblik på at øge variationen – noget som mange elever efterspørger – i undervisningens form og folde læringsmiljøets muligheder ud i relation til såvel skole som de enkelte lærere.

Kend dit nærmiljø

Sørg for at lærerne har kendskab til skolens omgivelser

Det er vigtigt, at det på de enkelte skoler sikres, at lærerne har kendskab til alle de lokaliteter og områder omkring skolen, som potentielt kan indgå i undervisningen.

Ved en sådan samling af informationer af såvel fysisk som pædagogisk-didaktisk karakter øges mulighederne for at uderummet eller nærmiljøet kan komme til at indgå i undervisningen i større grad end i dag.

Det er væsentligt, at der fremover bevidst arbejdes med dette via eksempelvis skoleledere, og at disse muligheder sikres en forankring blandt skolens lærere.

Hvis man som lærer kender eller får øget kendskab til skolens nærmiljø, er mulighederne for at implemetere udeundervisning forbedrede.

At læreren kender stedet/lokaliteten er afgørende for, at det i første omgang besøges, og at der sidenhen kan ske en formidling omkring stedet og dets muligheder i relation til undervisningen til de andre lærere på skolen.

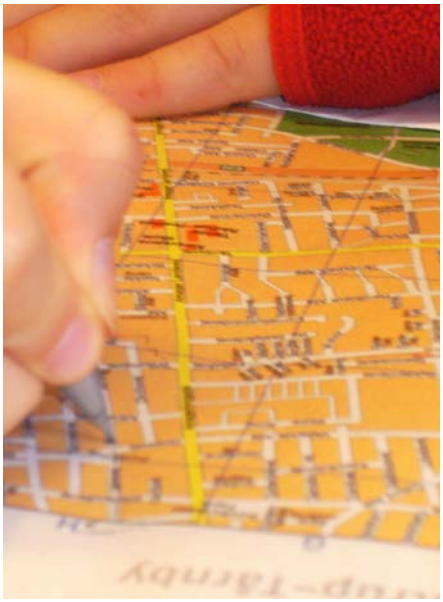

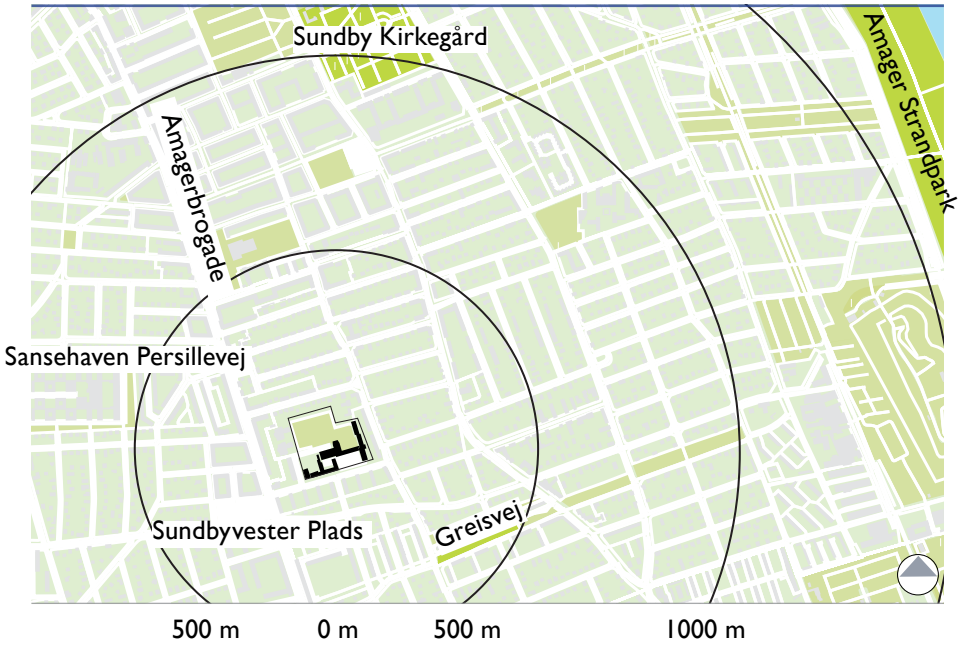

Kendskab til nærmiljøets potentialer er nært forbundet med tilgængelighed fra skolen samt rutens karakter. Det er vigtigt at overveje om det er muligt at dele undervisningen op i bidder på ruten.

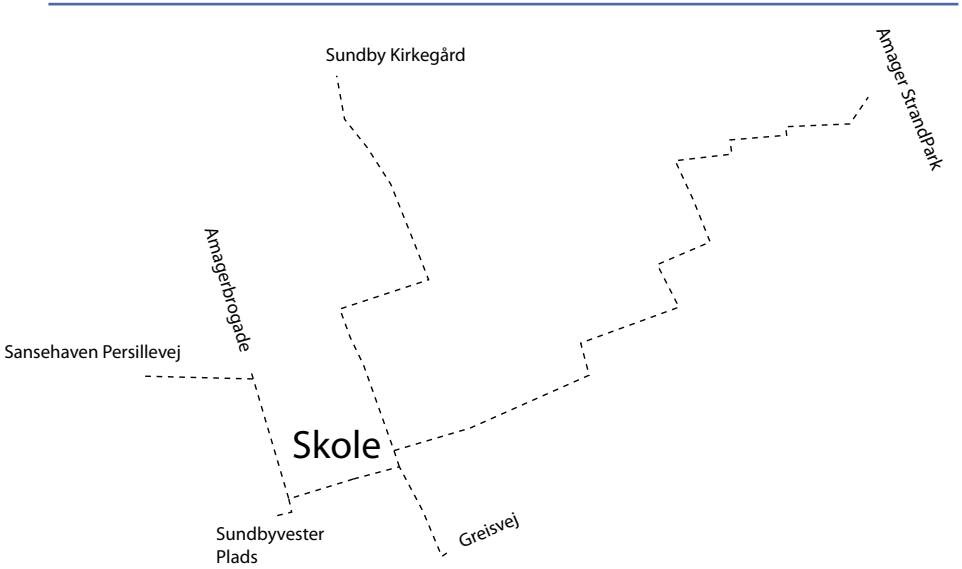

Identificér ildsjæle

Find frem til ildsjæle blandt lærerne og på ledelsesplan på skolerne og sørg for et højt informations- og inspirationsniveau til disse

Det er vigtigt, at der blandt skolens lærere er, eller skabes, nogle ildsjæle/ambassadører, der ser muligheder i og har, eller tilegner sig, erfaringer med at bruge nærmiljøet uden for klasselokalet i undervisningen.

Disse kan f.eks. »fremmes« ved at øge informationsniveauet om de potentielle områder i nærmiljøet via foldere fra forvalterne af de grønne områder.

En anden og måske bedre mulighed er, at der sikres en efteruddannelse af lærere, og at der på skolen er en mere målrettet fokus på dette i forbindelse med pædagogiske dage.

Det kan ske via foredrag, oplæg, workshops med sparring fra personer med viden om de didaktiske muligheder, som nærmiljøet kan give alle fag og elever på alle alderstrin. Dette kan på længere sigt betyde, at variationen i skolernes pædagogiske profiler vil blive styrket og udviklet til glæde for både elever og lærere.

Udeundervisning er for det meste et valg for den enkelte lærer frem for et krav oppefra. Det er derfor vigtigt at skabe kontakt til og støtte ildsjæle.

Inddrag alle fag

En stor græsplæne eller plads kan hurtigt forvandles til et undervisnings-rum med mange muligheder.

Brug udeundervisning i alle fag og gerne på tværs af disse

Dette projekt har vist, at det er muligt at bruge nærmiljøet i en del fag som normalt ikke forventes at bruge uderummet: bl.a. kristen-dom, matematik, historie, dansk. Det er derfor vigtigt at sikre/skabe mulighed for, at der på de enkelte skoler foreligger information om nærmiljøets muligheder.

Eleverne laver beregninger i mate-matik ud fra egne indsamlede data på en kirkegård.

Kvarterets tagvinkler bliver brugt i matematik.

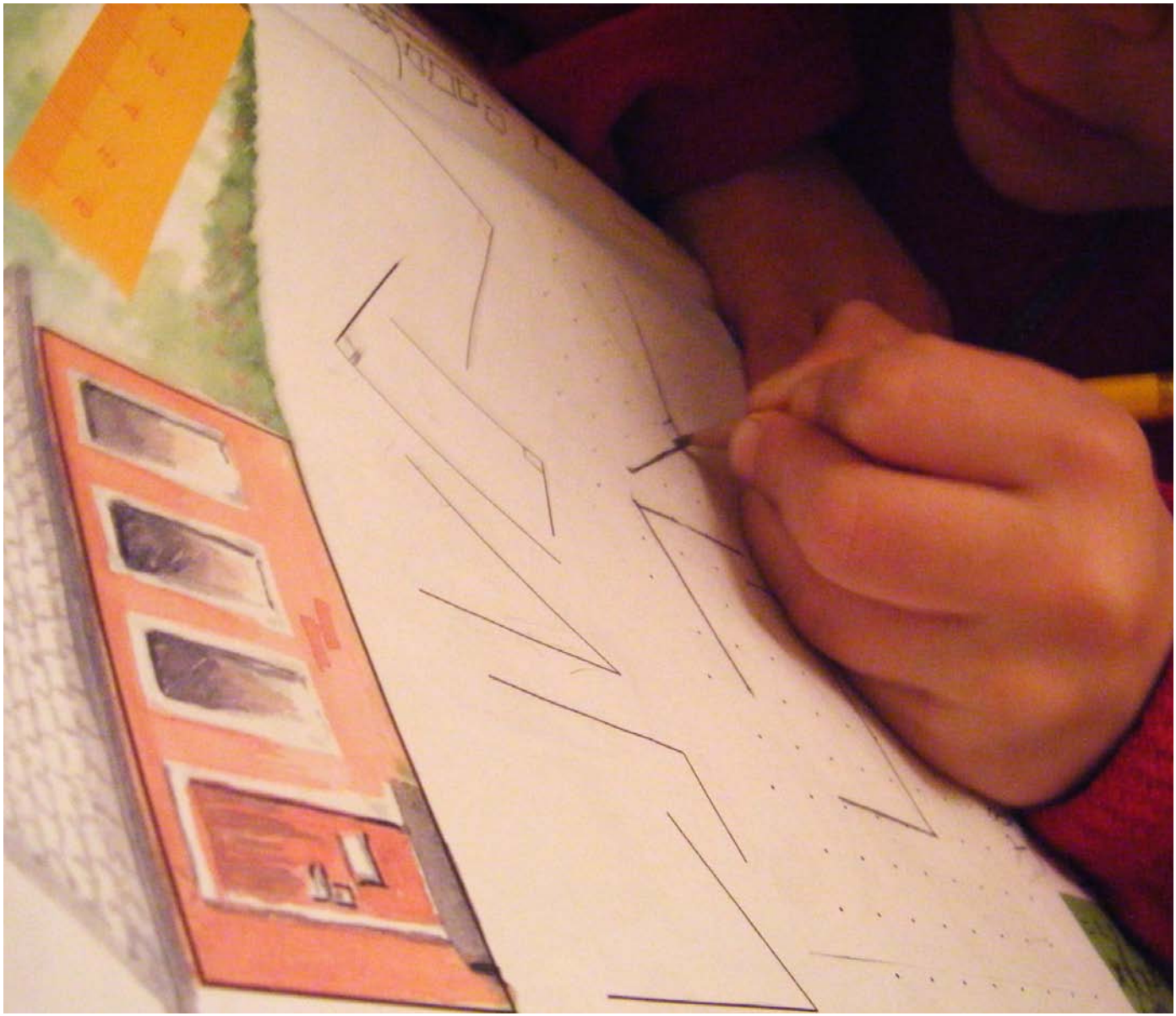

Informér om det offentlige rum

Sørg for at få skabt let tilgængelig og velegnet information om det offentlige rum

Dette projekt har vist at en del af de områder, som lærerne har brugt, ikke er »de grønne områder« men andre områder, som i vidt omfang er »opdaget« og integreret af de deltagende lærere. Det er derfor vigtigt at sikre information omkring de andre områder i skolens nærområde.

En del af informationen omkring anvendelse af skolens nærmiljø vil kunne opnås gennem pjecer udviklet til formålet.

Vi anbefaler, at der fra kommunalt hold udvikles sådanne, og at der i beskrivelserne bl.a. indgår en uddybning af områdernes indretning.

En anden mulighed er, at der i fællesskab mellem forvaltere af de grønne områder og personer med indsigt i de didaktiske muligheder i forhold til fag og elever samt læring og udvikling, udarbejdes en »skolebrochure« målrettet den enkelte skole. En sådan brochure vil være dækkende for alle potentielle områder og samtidig sikre en refleksion hos lærerne omkring den didaktiske dimension omkring skolens nærmiljø som læringsarena.

Vi anbefaler en helhedsorienteret beskrivelse af rammer for undervisningen og potentialerne for læring og udvikling.

Pjecer kan være en mulighed for at tilbyde lærerne information om det offentlige rum.

VIGERSLEVPARKEN
FÆLLEDPA
Det rige fugleliv
Egern
Rævе
Findvin
Noget om navne
Fakta om Vigerslevparken
Café-pavillonen
Trafiklegepladsen
Bøg
AVSENS PARK

Informér om drifts-aktiviteter

Giv information til skolerne når spændende drifts-operationer planlægges

Hvis forvaltningen formidler informationer til skolerne omkring aktiviteter i eller på de grønne områder i skolens nærområde, kunne det bibringe lærerne mulighed for at udnytte potentialerne.

Det kunne inspirere lærerne til at nuancere deres planlægning, gennemførelse og evaluering af undervisningen gennem en øget brug af skolens nærmiljø i deres undervisning.

Eksempelvis kunne træfældning give mulighed for at arbejde med træ i mange sammenhænge: aldersdatering, årstider og træers vækst, praktisk arbejde, aktiviteter mm.

Beskæring af træer kan give anledning til mange gode diskussioner i flere fag.

Muligheden for at bruge forskellige sanser kan give anledning til en hyggelig, ikke-krævende aktivitet for eleverne, men kan også bruges direkte i undervisningen.

Fem fysiske tiltag

Mange grønne områder tilbyder til dels de nævnte tiltag, og i mange tilfælde kan man med få fysiske ændringer forbedre forhold for udeundervisning betydeligt. Hvor nye skoler og/eller grønne områder planlægges, kan forslagene anvendes uden de store omkostninger.

Optimér ruterne

Planlæg samlingssteder og skab trygge ruter

Da gåturen fra skolen i sig selv kan betragtes som en væsentlig del af børnenes oplevelse af turen, bør ruterne tænkes med henblik på det. Muligheden for at samle klassen væk fra trafik og forstyrrelser på ruten kan bruges til at opdele turen og give lærerne mulighed for at igangsætte læringsaktiviteter.

Tungt trafikerede veje virker både som en psykologisk og fysisk barriere for lærere, som skal ud med en klasse. Trygge ruter fra skolen til de grønne områder bør derfor etableres, hvor disse mangler. Det kan eksempelvis være afgrænsede samlingssteder i nærheden af større vejkryds men også ved busstoppesteder, hvilket kunne give lærerne øget tryghed, når der ventes på bussen.

Muligheden for at samle klassen væk fra trafik og forstyrrelser på ruten kan bruges til at opdele turen og give lærerne mulighed for at igangsætte læringsaktiviteter.

Sikre, trygge og oplevelsesrige ruter mellem skoler og grønne områder.

Selv på fortovet kan undervisningen foregå, når bare der er plads nok til hele klassen.

Sørg for diversitet

Bevar og skab forskelligartede områder i skolens nærmiljø

Grønne områder i skolernes nærmiljø bør repræsentere forskellige karakterer. De enkelte grønne områder må gerne være relativt ensartede i sig selv, men lærerne skal kunne vælge et område, eller dele af et område, som er vildt, plejet, åbent, rumligt varieret, artsrigt, fredfyldt eller travlt. Vandhuller, søbredder og vandløb tiltrækker både lærere og elever. Da natur og teknik-faget er dominerende i forhold til udeundervisning, giver denne præference god mening. Til gengæld kan noget så enkelt som en flad græsplæne også give muligheder for spændende udeundervisning.

Sørg for en god variation i karakterer i den enkelte skoles grønne nærmiljø.

Også større asfalterede områder kan have potentiale i udeundervisningen.

Skab samlingssteder

Sørg for gode samlingssteder i områder der er egnet til udeundervisning

Ankomsten til destinationen er vigtig at markere, og det kan gøres ved samlingssteder i et aktivitetsrum. Der skal naturligvis tages hensyn til trafiklarm og andre distraherende elementer i forhold til placering af samlingssteder. Samlingssteder skal ideelt set kunne rumme en klasse på 25-30 elever. Dette giver mulighed for, at læreren kan snakke roligt med alle. Et område med en diameter af 10 m passer godt til dette formål. Samlingssteder kan eksempelvis bestå af en stenkreds eller mindre grupper af bænke. Læ hjælper mod afkøling og er støjreducerende. Det giver bedre mulighed for at holde en rolig stemning blandt eleverne. En rumlig afgrænsning vil også forstærke stedslighed men skal dog have udsyn til potentielle aktivitetsrum.

Sørg for samlingssteder ved ankomst til grønne områder.

Samlingssteder skal ideelt set kunne rumme en klasse på 25-30 elever.

Giv plads til aktiviteter

Sørg for plads til aktiviteter til flere alderstrin

Aktiviteter i forbindelse med udeundervisning varierer meget i brug af plads alt efter, hvor trygt området kan betragtes. Stedet, hvor der foregår aktiviteter, behøver ikke være aflukket, men det er vigtigt, at lærerne let kan beskrive dets afgrænsning for eleverne. Det hjælper, hvis der findes kendte elementer, såsom skovkanter, vandkanter, »der hvor stien bugter« osv. Steder som kan bruges til at definere aktivitetsrummet.

Med yngre klasser foretrækker lærerne tit overskuelige aktivitetsrum, hvor et samlingssted også udgør et centralt udsigtspunkt; dér hvor læreren tit stiller sig, mens eleverne arbejder og er aktive. Det skal herfra være muligt for læreren at kunne kalde på alle børn. Typisk vil det give en radius fra samlingspunktet på cirka 20 m. Ældre klasser kan råde over meget større arealer, mere komplekse rumligheder og kan sagtens være uden for lærerens synsrækkevidde i længere tid. Dog er et samlingssted vigtigt til igangsættelse af og opsamling på aktiviteter.

Ældre klasser kan råde over meget større arealer, mere komplekse rumligheder og kan sagtens være uden for lærerens synsrækkevidde i længere tid.

For yngre klasser foretrækker lærerne tit overskuelige aktivitetsrum, hvor et samlingsted også udgør et centralt udsigtspunkt; der hvor læreren tit stiller sig, mens eleverne arbejder og er aktive. Det skal herfra være muligt for læreren at kunne kalde på alle børn.

Adskil fra legepladser

Sørg for adskillelse af samlingssteder og legepladser

Legepladser kan distrahere børn fra undervisningsaktiviteter. Det er derfor fornuftigt at holde legepladser og samlingssteder/aktivitetsrum synligt adskilt fra hinanden. Ideelt skal læreren kunne vælge at undgå legepladser under deres udeundervisningsforløb med klassen. Til gengæld kan aflastning være vigtigt under udeundervisningsforløb, især for drenge som skal »brænde noget krudt af«. Et eksempel på et sådant aflastningsrum kunne være så enkelt som en kort rute, der løbes omkring eksempelvis en græsplæne. Legepladser tiltrækker børn og tilbyder tidsubegrænsede aktiviteter. Læreren har en stor opgave i at afgrænse tidsforbruget, hvis klassen er på en legeplads.

Legepladser fremkalder oftest en bestemt adfærd hos eleverne, hvilket kan virke forstyrrende i undervisningssammenhæng.

Kontakter og netværk

Kontakter

For mere information om projektet kan forfatterne kontaktes direkte.

Landskabsarkitekt Richard Hare, hare@life.ku.dk (parkforvaltning og landskabsdesign)
Ph.d.-studerende Peter Bentsen, pbe@life.ku.dk (udendørspædagogik og parkforvaltning)
Københavns Universitet, LIFE, Skov & Landskab, www.sl.life.ku.dk

Seminarielektor Inge Regnarsson, inre@ucc.dk (udendørspædagogik)
Seminarielektor Klaus Bruun, klbr@ucc.dk (udendørspædagogik)
Univeristy College Capital, Læreruddannelsen Zahles, www.zahle.ucc.dk

Studielektor Erik Mygind, emygind@ifi.ku.dk (case studier i udeskole forskning)
Københavns Universitet, NAT, Institut for Idræt, www.ifi.ku.dk

Netværk

De to danske netværk Skoven i Skolen og Udeskole.dk er de primære kilder for information og inspiration til udeundervisning.

Skolen i Skoven
www.skoven-i-skolen.dk

Udeskole.dk
www.udeskole.dk

Om hæftet

Titel
Læringsmiljø Nærmiljø

Udgiver
Skov & Landskab, Rolighedsvej 23, 1958 Frederiksberg C
tlf. 3533 1500, sl@life.ku.dk

Forfattere
Richard Hare, Klaus Bruun, Inge Regnarsson, Peter Bentsen, Majken Sundahl, Thomas B. Randrup.Ulrika K. Stigsdotter og Erik Mygind

Billeder
Klaus Bruun, Inge Regnarsson, Richard Hare, Simon Enemærke, Palle Kristoffersen, Majken Sundahl

Layout og dtp
Majken Sundahl og Jette Alsing Larsen

ISBN
978-87-7903-500-3 (elektronisk)
978-87-7903-499-0 (papir)

Trykkeri
Prinfo Aalborg as, 9000 Aalborg

Oplag
1000 stk.

Bestilling
Hæftet kan læses på www.sl.life.ku.dk og bestilles på sl@life.ku.dk

NORDISK MILJØMÆRKNING
541 370
TRYKSAG

Juni 2010

SKOV & LANDSKAB

Professionshøjskolen UCC

Frilufts Rådet

Om projektet

Udgangspunktet for dette Forsknings- og Udviklingsprojekt er at betragte byens offentlige rum som en ressource med stort iboende potentiale. Spørgsmålet er, hvordan skolers nærmiljø kan anvendes, således at disse med fordel kan supplere og optimere undervisningen?

Et samarbejde mellem Københavns Universitet og UCC-Læreruddannelsen Zahle, gav mulighed for at kombinere observationer og analyser af forskellige udeundervisningsforløb. Der blev lagt fokus på pædagogiske aktiviteter og udført landskabs- og oplevelsesanalyse af de forskellige områder, der blev benyttet. Ved at sammenligne resultater fra to parallelt kørende forsøg, har projektet sigtet mod at skabe en helhedsvurdering af emnet og formulere de i hæftet præsenterede anbefalinger.

De i alt 36 observationer af udeundervisningsforløb foregik på 10 forskellige lokaliteter i København fra sommeren 2008 til sommeren 2009. Udeundervisning foregik i gåafstand fra skolerne for en klasse på folkeskolens mellemtrin og i følgeskab med blot én lærer.

Projektet er finansieret af Friluftsrådet, støttet med tips- og lottomidler til friluftslivet.

INSTITUT FOR IDRÆT
KØBENHAVNS UNIVERSITET

DET BIOVIDENSKABELIGE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET